Vámos Ágnes

Tanárkép, tanárfogalom a családban

A pedagógia egyik alapkérdése, hogy a nevelésről, a gyermekről, a tudásról, azaz a világról alkotott nézetek alakulásában az egyes hatásösszetevők – az iskola, a család – milyen szerepet játszanak. Közismert, hogy az iskolai élmények, tapasztalatok mélyre hatnak, rendkívül tartósak, végigkísérik az egész életet. Közülük kiemelkednek a tanárral kapcsolatosak, hisz ők testesítik meg az intézményt – a tanárkép egyben az iskola képe is.

Ha nemcsak a gyermekek tanárképét, tanárfogalmát, hanem szüleikét is vizsgáljuk, azaz a családot együtt, akkor a tanárfogalmat olyan állandó változásban álló, bonyolult jelenségnek láthatjuk, amelynek megismerése jóval azelőtt megkezdődik, mielőtt a gyermek iskolába került volna. A fogalom tartalmának alakulására a gyermek személyes tapasztalatain kívül erősen hatnak a családi környezetben használatos nyelvi kifejezések, a szülők, testvérek a tanári szereppel kapcsolatos elvárásai, a tanulószerepmegerősítések és -kioltások, az iskolai élményekre fókuszált családi figyelem nyelvi környezete. A szülők hajdani, tanulói korból származó tanárképe is átalakul akkor, amikor szülőként újra kapcsolatba kerülnek az iskolával, amikor gyermekeiken keresztül újból találkoznak tanárokkal. A tanárfogalom a felnőtt-fogalomból válik ki, közben hozzájárul a szülőkről, a szülőszerepről való gondolkodás alakulásához is.

A kutatás célja és módszerei

Egyes pedagógiai fogalmak tartalma, a fogalmak keletkezése, jelentésük változása a használati helyzetektől, tapasztalatoktól, kontextusoktól függ. A tanárkép, tanárfogalom családon belüli vizsgálata azért különösen érdekes, mert ebben a kicsiny, intim közösségben fürdetődnek meg a gyermek világértelmezései, érzelmi viszonyai, itt folyik a rájuk vonatkozó fogalmak tanulása. A kutatás választ keresett arra, hogy

– Milyen a különböző életkorú, nemű iskolás gyermekek tanárképe?

– Mi az összefüggés a szülők és gyermekeik tanárképe között?

– A verbalizált tartalmak a tanárszerep mely komponenseit jelenítik meg, mi a fogalom jelentése?

A kutatás célja mindezeken keresztül a családi nevelés mögötti nézetek megismerése. A kutatás eddigi szakaszában 10 család (anya, apa, gyermek) interjúinak mélyelemzése fejeződött be. Emellett 68 családban elvégeztük a metafora-módszerrel felvett információk részleges elemzését is. A kutatás további szakaszában egyéb kérdésekre is választ keresünk, s egyéb módszereket is alkalmazunk.

A kutatás elméleti forrásai

A tanárfogalom, tanárkép kifejezéseket gyakorta használják szinonimaként, azaz nem tesznek közöttük jelentésbeli különbséget. Mindkettő a megismerő ember világértelmezése, s akár a belső, mentális képet, akár a fogalomtanulást, fogalomhasználatot vesszük alapul, mindig a tudás szerveződésének nagy kérdéséhez jutunk. (*Csapó*, 2001) *Nyíri Kristóf* filozófiatörténeti áttekintése (2001) jelzi, hogy a két kifejezés közötti különbség

leírása azért okoz gondot, mert szerények azok a nyelv eszközök, amelyek a nem-verbális tartalmakhoz rendelkezésre állnak. Nyíri visszatérést sürget *Sellars* és *Paivio* hetvenes-nyolcvanas évekbeli kutatásaihoz, amelyek szerint a „mentális képek" és „mentális szavak" egyaránt „teoretikus konstrukciók". Ezeken modelleket kell érteni, amelyeket a mindennapi tapasztalat tárgyainak és viszonyainak mintájára konstruálunk. *Eysenk* és *Keane* ‚Kognitív pszichológia' című tankönyve (1997) a nyolcvanas évekre teszi s elsősorban *Barsalou* és *Ortony* nevéhez fűzi azokat a kutatásokat, amelyek a fogalmak labilitását bizonyítják, vagyis azt, hogy a kifejezések jelentéstartománya változik használatuk során, a hozzájuk kapcsolódó szituációk eltérései hatnak rá, megerősítik vagy módosítják azt. Kutatásunkat arra az alapra támasztottuk, hogy a tanár szó, mint belső szimbolikus, propozicionális reprezentáció a nyelvi fejlődés során azzal a jelentéssel bír, amellyel környezete felruházza. A gyermeki tanárfogalom-tanulás mint mások által tanult fogalom tanulása laza és megalapozatlan mindaddig, amíg saját tapasztalat nem társul hozzá.

A fogalomtanulás kutatásának nagy az irodalma, mivel különböző a megközelítése: pszichológiai, filozófiai, pedagógiai, nyelvészeti. *Atkinson* (1997) a nyelvi fejlődés kapcsán úgy fogalmaz, hogy e fogalomtanulási mechanizmusokban a gyermek előbb ismerkedik meg a kifejezés magjával, mint ahogy arról saját tapasztalata lenne. Ezt a folyamatot a „tolvaj" kifejezéssel illusztrálja, akiről előbb tudja a gyermek, hogy olyan személy, aki mások tulajdonát elveszi (mag), s csak később árnyalja, tölti meg további tartalommal a fogalmat, kiegészíti saját tapasztalataival, felruházza külsődleges jegyekkel, személyes érzelmekkel, konkrét helyzetekkel (prototípus). Mintegy 10 év az életkori határ, amelytől már a gyermek átvált a magról a prototípusra. A természettudományok, a pszichológia kutatásai szerint e jelenség az analóg és propozicionális tudás vitájaként értelmezhető, azaz kérdés, hogy a mentális képek mennyire analógok, valódi képek, illetve kijelentések. Szélsőséges értelmezés szerint ez utóbbiak „funkcionális tulajdonságaikban olyanok, mint a fényképek", míg vitatóik szerint minden, ami a fejünkben van, kijelentések formájában létezik, azaz „tudom, hogy a kivi zöld". A kettős kódolás (*„dual coding"*) elfogadói – például Paivio – szerint „az ember mindig fogalmilag átgyúrva reprezentálja a szemléletes dolgokat, ahogy *Pléh Csaba* idézi (*Pléh,* 1998. 130.), illetve hogy a mentális működés a verbális és vizuális reprezentáció együttműködésével folyik, s ezt – nem utolsósorban – éppen a metafora képzése és felismerése bizonyítja. (*Draaisma,* 2002)

A tanárkép-tanárfogalom kutatása esetünkben nem a mentális jelenlétre összpontosít, hanem az iskolához, tanárhoz való viszony alakulására, az iskola és a család világára. A tanárképet úgy tekintjük, mint a fogalom szubjektív hordozóját, amely illékonyságával segíti a verbális felidézést, az általánosítást. (*Allport*, 1998; *Carver – Scheier*, 2001) A tanárkép kifejezéshez hozzátapad egyfajta holisztikus, de kisgyermekkorban erősen vitális vizualizáció, amelyet a gyermek önmagában felépít, s amelynek forrása – iskolázás előtt – a család tanárról kialakított „képe", tehát mások tanár-képe. A tanár szó mint absztrakció e képtől nem független nyelvi jel, azokkal a jegyekkel felruházva, amelyet mások tulajdonítanak neki. Iskolába kerülve a gyermek ezt kiegészíti, alakít rajta, a tanári viselkedések, a tanári feladatok, a tanár-tevékenységek, tanár-tulajdonságok alapján. Saját benyomásra tesz szert, s lassan létrehozza e speciális viselkedések, feladatok, tevékenységek, tulajdonságok stb. osztályát, azaz a tanár fogalmi absztrakcióját, nem függetlenül persze attól a kulturális körtől, amelyben ez használatos. Az egyén az iskolával, s benne a tanárral összefüggő fogalmak, viszonyok, strukturált reprezentációk csoportját sémaként, sémák rendszereként, kontrollként működteti. Ezek adnak számára eligazítást, amikor például új környezetbe, új iskolába kerül. Ezek segítik, hogy az új információkat gyorsan befogadja, feldolgozza. Ilyen sémák működnek a szülőben is, amikor gyermeke iskolába kerül. Ám az ő helyzete is változik, hiszen „kilép" tanuló szerepéből, s gyermekét helyezi abba, s újraértelmezi a szülő-tanár viszonyt is. A gyermek „hazahozott" tanárképe szembesül az

övével, gyermekkori-ifjúkori tanárképével és saját, belső, aktuális szülői szerepelvárásaival. A tanárság-tanulóság újbóli átélése akkor eredményez sémaváltást, ha az új, most már szülőként megélt élmények, benne gyermeke tanár-tanuló élményének és a saját tanár-szülői élményének kognitív és emocionális töltete markánsan eltér attól, amit emlékezetében őriz. Értelemszerű, hogy a gyermek személyiségfejlődése, önreflektív énfejlődése és tanulóvá válása az iskolában is folyik (*Sullivan*, 2001; *Golnhofer*, 2001; *Vámos*, 2001), s mivel a pedagógus maga is szereplője e folyamatnak, a róla kialakult kép saját szerepfelfogásának is függvénye. (*Falus és mtsai*, 1989*; Zrinszky*, 1994; *Szabó*, 1998)

A folyamatot árnyalja, hogy megfelelően a tanulók-szülők tanárképének van kognitív tartalma (tudják, hogy a tanár dolga az iskolában például a feleltetés); van affektív tartalma (ahogyan a tanártevékenység tanulóra vonatkozó hatását érzelmileg megélik, például a feleltetéstől félnek); s mindezeknek van tanulóra vonatkoztatottsága (azért felelteti, mert büntetni akarja, vagy azért, hogy javítson a jegyén). Kutatásunkban a tanári tevékenységeken, tanárral szembeni elvárásokon, tanárhoz fűződő viszonyokon keresztül a tanárképet, s rajta keresztül a tanárfogalom gyermeki-családi komponenseit vizsgáljuk. Ezzel kívánunk hozzájárulni a családi nevelés megismeréséhez.

A kutatás eredményei

Életkori jellemzők a metaforaválasztásban

A tanárkép vizsgálatánál a gyermekeket alsó, felső tagozatosok és középiskolások csoportjára osztottuk. Ugyanabból a 16 elemű metaforalistából *(1)* az alsó tagozatosok 1–2 metaforát választottak, a felső tagozatosok 4–6-ot, a középiskolások, szülők megnevezték a lehetséges hatot. A kisebb életkorban összességében kevesebb metafora „forgott", a nagyobb korcsoportokban valamennyi metafora jelölésre került. Így korcsoportonként kialakult a gyakorisági sorrend, amelyben az összes interjú (69) összes metaforáját (306 gyerek + 625 szülő), és az említések számát vettük alapul. Az egyes rangsorhelyek között nagy különbségek vannak. Például az 1–4. osztályos gyermekek mintegy fele választotta a *Szülő* metaforát, ugyanakkor a *Kereskedőt* 2 fő, a *Szolgát* 1. Ugyancsak e korcsoport szüleit nézve, legtöbben (26 fő, 12 százalék) a *Rendező* metaforát választották, a *Szülő* metaforát és a *Művészt* 20–20-an (9–9 százalék), a *Kereskedőt* pedig 2 fő. *(1. táblázat)*

Az alsó tagozatosok tanárképe

A metafora kiválasztásakor a kisgyermekek elvégzik az összehasonlítást a „Tanár" foglalkozás és a metaforában megjelenő foglalkozás között. Ebben az életkorban azonban még nem különül el biztonságosan az, hogy mi tartozik a „tanársághoz", s mi a „felnőttséghez". Például egyes magyarázatokban erősebb az iskolai kontextus „Igazságot oszt, amikor veszekszünk (Bíró)" – „Ő dönt mindenben (Bíró)" – „A színész (is) meg ő is előad valamit. (Színész)" – „Ő rendezi az ünnepélyeket (Rendező)" – „Áll a táblánál és dirigál (Karmester)". Máskor a felnőttet látjuk: „Locsolja a virágokat a tábla mellett (Kertész)"– „Rendet rak (Rendező)" – „Elrendezi a dolgokat, hogy ne legyen rendetlenség (Rendező)". A tanár iskolai és iskolán kívüli szerepe tehát nem különül el. „Mert van neki is gyereke (Szülő)" – „Mert ő is szülő (Szülő)" – „Igen, színész, mert ő is szokott énekelni kórusban (Színész)". A legtöbb gyerek a Szülő metaforát választotta a tanárnak a szülőhöz hasonló feladatai miatt: „A tanító néni, ő nevel, ha rossz vagyok, amikor például a múltkor hátrarúgtam" – „Ő az, aki törődik velünk". Abban a kérdésben azonban, hogy meddig terjed a „hatásköre", már családi befolyás is érvényesülni látszik: „A tanító néni nem nevel, mert ő nem az anyukám és én nem vagyok a fia. Ő csak vigyáz rám, meg tanít" – mondja a gyermek (Balázs 7,5). „Az iskolának nem feladata, hogy neveljen. Majd nevelem én. Az iskola adja át, amit tud" – mondja a mama. A kisgyermekkori

1. táblázat. Gyermekek és szülők tanár-metaforái korcsoportonként, a választás gyakorisága sorrendjében (egy személy maximum 6 metaforát választhatott) (Megjegyzés: Az 1–6. rangsorhelyen belül az azonos számban említett metaforák közös cellát kaptak)

Rang-sor	*1–4 .osztály*		*5–8. osztály*		*9–12. osztály*	
	Tanulók (N=22)	Szülők (N=212)	Tanulók (N=21)	Szülők (N=169)	Tanulók (N=26)	Szülők (N=244)
1.	Szülő	Rendező	Szülő	Szülő	Edző	Rendező
2.	Rendező	Szülő	Edző	Rendező	Színész	Szülő
3.	Bíró	Művész	Rendező	Edző	Rendező	Karmester
4.	Karmester	Karmester	Állatidomár	Idegenvezető	Idegenvezető	Bíró
5.	Edző	Edző	Kertész	Karmester	Szülő	Edző
6.	Kertész	Bíró	Gazdasszony	Kertész	Művész	Színész
7.	Színész	Színész	Idegenvezető	Színész	Bíró	Művész
8.	Idegenvezető	Idegenvezető	Őrmester	Állatidomár	Állatidomár	Idegenvezető
9.	Kereskedő	Kertész	Színész	Őrmester	Kertész	Kertész
10.	Szolga	Gazdasszony	Vendéglátó	Művész	Gazdasszony	Őrmester
11.		Őrmester	Karmester	Gazdasszony	Őrmester	Gazdasszony
12.		Állatidomár	Bíró	Szobrász	Karmester	Szobrász
13.		Szolga	Művész	Vendéglátó	Szobrász	Állatidomár
14.		Szobrász	Kereskedő	Bíró	Vendéglátó	Vendéglátó
15.		Vendéglátó	Szobrász	Szolga	Kereskedő	Szolga
16.		Pilóta	Pilóta	Kereskedő	Eladó	Pilóta
17.		Eladó		Pilóta	Pilóta	Eladó
18.		Kereskedő		Eladó	Szolga	Kereskedő

tanárképben a törődő, vigyázó, döntő, igazságosztó, fegyelmező felnőtt képe látszik, s a szabálykövető, büntetéselkerülő gyermeké.

A felső tagozatosok és a középiskolások tanárképe

A 21 felső tagozatos gyermek összesen 119 metaforát mondott, miközben az 1–4. osztályosok összesen csak 33-at. A tapasztalatok lassan árnyalják a fogalmat. Jellemző a konkrét, személyhez kötött hasonlóság meglátása. „A gazdasszony mondjuk a Vali néni, mert kicsit úgy néz ki (Gazdasszony)" – „Az edző hasonlít a tesi tanárra, mert szigorú (Edző)". A korcsoporton belül, a kisebbeknél még jelen van a korábbi korosztályi jellemző. „A Hédi néni pl. szülő, mert van két fia (Szülő)". A 12 éveseknél viszont megjelenik az árnyalt, kiterjesztett metafora: „A tanárok úgy gondolják, hogy finoman bánnak a gyerekekkel, mint egy kertész a növénnyel, ahhoz képest viszont 1–2 gyerek mindig hazavisz intőt" (Kertész). – „Azzal tiltanak, hogy nem engednek ki a vécére. Ezzel nem értek egyet. Azt várják, hogy a gyerekek könyörögjenek. Én, akármit is csinált a gyerek, a W.C-re azért kiengedném" (Őrmester). A 26 középiskolás 154 metaforát adott. Az összehasonlítás árnyalt, ők már általánosításra képesek: „Mindig megjátsszák magukat" (Színész) – „Visszaélnek a hatalmukkal" (Bíró) – „Ugyanúgy mutatnak meg nekünk dolgokat, mint az idegenvezető a múzeumban" (Idegenvezető) – „Vezetnek minket" (Pilóta).

A felső tagozatosok tanárképében továbbra is jelen van a törődő felnőtt, de markáns életkori jellemző a szerep-kritika. A középiskolások a tanárban már alig látnak szülővonást, ha igen, akkor is inkább az érzelmi kötődésre, semmint a gondozásra kerül a hangsúly.

A szülők tanárképe

A szülők tanárképében a metaforák tartalomelemzésével nem találtunk különbséget. Ennek egyik oka lehet, hogy a családok többsége többgyermekes, ahol a vizsgált gyermeknél nagyobbak és kisebbek egyaránt voltak. A szülők között összességében magas

azok aránya, akik a tanárt a Szülő metafora mellett Karmesternek, Művésznek vagy éppen Szolgának látják.

A tanárfogalom szerkezeti változása

A gyermekek és szüleik metaforaválasztása között életkori különbség van abban, hogy milyen jelentést tulajdonítanak a metaforákkal jelzett felnőtt-szerepeknek. A jelentésbeli különbség ott nagyobb, ahol a gyermeknek még kevés a tapasztalata (Rendező), vagy amelyek nagyon elvontak (Művész). Az interjúk tanúsága szerint az 1–4. osztályba járó gyermekek értik a szót, de nem találják a tanárral való közöst vonást olyan metaforákban, mint Állatidomár, Őrmester. A tanárfogalom jelentésbeli változását mutatja, hogy minél nagyobbak a gyermekek, annál jobban közelít metaforáik és szüleik metaforáinak sorrendje. A metaforák sorrrendjén kívül fontos tényező a jelentésük közötti kapcsolat. Azok a metaforák, amelyek közös jelentéstartománnyal bírnak: Szülő, Gazdasszony, Vendéglátó, Kertész (kisgyermekkorban a Rendező!), ott a tanárkép, tanárszerep egyik közös vonása jelenik meg, a gondoskodás, törődés, érzelmi biztonság-nyújtás számít. Az életkori, illetve családon belüli különbség abban van, hogy a jelentéstartományon belül hol a hangsúly (a gondoskodáson vagy az érzelmi biztonságon), s melyek az egyéb jelentéstartományi összetevők, illetve azok mikor milyen súlyt képviselnek. A tanárképek és a családtagok nevelésfelfogása összefügg. A 8 éves Dani édesapja így fogalmaz: „Több fegyelem, több tisztelet kellene… Túl demokratikus, én jogosnak látom, ha a tanító néni megbünteti a gyereket”. Ezt Dani is elfogadja.

Kisgyermekkorban (1–4.osztály) a tanulók a gondozó, törődő felnőttet látják elsősorban a tanárban, mivel a világ számukra kicsikre és nagyokra van felosztva. A tanár támaszt, védelmet nyújt (Szülő, Kertész, Rendező, mind a rend őre). Miként a konfliktusokban otthon a szülő, az iskolában a tanár „tesz igazságot”. A felső tagozatos gyermekek számára (5–8. osztály) – főleg a korcsoport alsó felében – a tanár továbbra is a Gondoskodó felnőtt. A néhány év, amelyet a gyerekek az iskolában eltöltöttek, elegendő azonban ahhoz, hogy a tanár kiszoruljon bíráskodó, döntnöki szerepéből. A gyermekek önállóbbakká válnak, jobb problémamegoldók, a csoportviszonyok alakítói. Megerősödik azonban a kiszolgáltatottság érzése. Olyan metaforákból látszik, mint például Állatidomár, Őrmester, Szobrász. A szülőknél is megjelennek e metaforák, már kisiskolás gyermekek esetében is. Az interjúk szövegelemzése szerint az iskolai élet érzelmileg sivár, erőszakos, a normáknak való mindenáron való megfelelés mögött alig látszik a gyermek. A felső tagozatosok szerint a tanár beavatkozik életükbe, durván alakít rajtuk, s ez számukra fájdalommal jár, ezért ellenállnak vagy betörnek. A középiskolások (9–12. osztály) és szülők tanárképében tovább halványul a gondoskodási jelleg, s inkább a szeretet- és megértésigény, a jó bánásmód iránti elvárás kerül előtérbe. Megmarad a tanár irányító, alakító szerepe, amelyet új, erős elem gazdagít: Színész, Eladó, Kereskedő. A szülők keveslik az eredményt. *(2. táblázat)*, ám attribúcióikban különböznek. A tanár mint vivő, vezető kép valamennyi csoportban jelen van. A tanár mindig aktív, akinek tevékenységében az eszközt és a folyamatot („Vigyáz ránk” – „Dirigál a tábla előtt” – „Megbünteti a rosszakat”) jobban látják a gyermekek, mint a célt, eredményt. A kapcsolat minden csoportban hierarchikus, csak a kiszolgáltatottság mértéke eltérő.

Összegezve

A gyermekek tanárképét saját tapasztalataikon túl azok a referenciális hatások is alakítják, amelyek otthon érik őket. A családtagok reagálnak az iskolai problémákra, megerősítik vagy gyengítik azt. Ezek, miként általában a nyelvnek a tanulása, változást eredményeznek a fogalomhasználatban. Az alacsonyabb osztályok diákjai életkorukból ere-

2. táblázat. A tanárfogalom belső szerkezeti arányainak nagyságrendje (%) (2)

Forrásfogalmak	*1–4. osztály*	*5–8. osztály*	*9–12. osztály*	*Szülők*
Gondoskodó	66	33	21	26
Formáló	3	21	21	20
Irányító	7	27	26	27
Vezető	3	7	11	8
Bíráskodó	15	4	6	7
Birtokló	6	8	15	11

dően a tekintélyelvű, szabálykövető (büntetéselkerülő) viselkedést erősítik magukban a tanári és szülői jelzések alapján, s közben elvárják a szülőtől és a tanártól – mindkettőtől mint felnőttől – a támogató, óvó magatartást. Egy családon belül a gyermekek és szüleik tanárképe belső árnyalataiban különbözik. A szülők és a nagyobb gyermekek hasonlóan látják, a jellemző vonásokat hasonlóan festik meg. Az alsó tagozatosok, a kisiskolások kevés tanárral találkoznak, ezért saját tanárképüket az osztálytanító és a testnevelő tanár alakjából alakítják ki. Tapasztalatuk ezért is különbözik a nagyobbakétól. Az iskoláskor előrehaladásával a tanárokkal szembeni kiábrándulás nő. A környezetre adott kognitív válaszokat jól alátámasztja például a karmester-metafora jelentésváltozása. Az alsó tagozatosok között még az „Ő a főnök” – „Vezényel és vezet” – „Fegyelmet tart” – „Mindig csak mutogat” – „Ahogy fütyül, úgy ugrálunk” értelmezéseket nyer, míg a nyolcadikosok között megjelenik a „Segít eligazodni” – „Sokfelé tud figyelni”, amely már a „elvárható” értelmezéseket nyújtja. Hasonló a tapasztalat a Rendező metafora esetében, amelyből – főleg az 1–2. osztályosok – a „rend” szót vélték kihallani, valószínűleg színházi-filmes tapasztalat hiányában. A Bíró is legtöbbjüknél nem az igazságszolgáltatáshoz, hanem sporthoz kötődik. A jelentésmódosulások egymással összefüggnek. Amikor a gyermek az iskolában látja, hogyan kell „igazságot osztani”, akkor ezzel a bíró kifejezés árnyalása is megtörténik, amikor az iskolában „össze kell hangolni a munkát”, akkor a zenekar és karmester fogalmak töltődnek fel. De változhat a tanárkép akkor is, ha azt hallja otthon, hogy „Azzal a sok gyerekkel, hát én nem bírnám, nekem ez a kettő is sok néha. Kész művészet” (a 8 éves Kinga édesanyja), esetleg: „Mire nevelik? Hát, megkövetelik, hogy ne beszéljenek, ne mászkáljanak, ne menjenek ki engedély nélkül, a folyosókon nem lehet rohangálni. (a 11 éves Zsolti édesapja), vagy amikor azt, hogy „A tananyagot le kell adni, be kell tölteni a gyerekbe” (a 14 éves Szilvi édesanyja). A családtagok tanárképe, fogalmai tehát ebben a bonyolult hatásrendszerben alakulnak. Hozzájárulnak más képek, fogalmak – gyermekkép, iskolakép, a tanulásról, nevelésről vallott nézetek. Erről szólnak e kutatás más tanulmányai.

Jegyzet

(1) Lásd bővebben e szám másik tanulmányát: Vámos Ágnes: *Metafora a pedagógiai kutatásban.*
(2) A metaforaelemzéskor a számadatok csak a nagyságrendek érzékeltetésére alkalmasak, statisztikai következtetésre nem.

Irodalom

Allport, G. W. (1998): *A személyiség alakulása.* Kairosz Kiadó, Budapest.
Atkinson, R. C. – Atkinson, R. L. – Smith, E. E. – Bem, D. J. (1995): *Pszichológia.* Osiris Kiadó, Budapest.
Carver, Charles S. – Scheier, Michael F. (2001): *Személyiségpszichológia.* Osiris Kiadó, Budapest.
Csapó Benő (2001): Tudáskoncepciók. In: Csapó Benő – Vidákovich Tibor (szerk.): *Neveléstudomány az ezredfordulón.* Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.
Draaisma, D. (2002): *Metaforamasina.* Typotex Kiadó, Budapest.
Eysenk, M. W. – Keane, M. T. (1997): *Kognitív pszichológia.* Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.

Falus Iván – Golnhofer Erzsébet – Kotschy Andrásné – M. Nádasi Mária – Szokolszky Ágnes (1989): *A pedagógia és a pedagógusok.* Tankönyvkiadó, Budapest.
Golnhofer Erzsébet (2001): *Pedagógusok nézetei a gyermekről.* In: Golnhofer Erzsébet – Nahalka István (szerk.): *A pedagógusok pedagógiája.* Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest. 84–113.
Nyíri Kristóf (2001): Mentális képek mint teoretikus konstrukciók. *Magyar Tudomány*, 1. 9–23.
Pléh Csaba (1998): *Bevezetés a megismeréstudományba*. Typotex Kiadó, Budapest.
Sullivan, H. S. (2001): Posztulátumok. In: Szakács Ferenc – Kulcsár Zsuzsanna (szerk.): *Személyiségelméletek*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest.
Szabó Ildikó (1998): Tanárok szakma- és szerepfelfogása a kilencvenes években. In: Nagy Mária (szerk.): *Tanári pálya és életkörülmények, 1996/97.* Okker Kiadó, Budapest.
Vámos Ágnes (2001): Az iskolai értékelés fogalmának elemzése metaforahálóval. In: Golnhofer Erzsébet – Nahalka István (szerk.): *A pedagógusok pedagógiája.* Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest. 283–307.
Vámos Ágnes (2001): Metafora felhasználása a pedagógiai fogalma tartalmának meghatározásában. *Magyar Pedagógia*, 1. 85–109.
Zrinszky László (1994): *Pedagógusszerepek és változásaik.* Új Pedagógiai Közlemények. ELTE BTK Neveléstudományi Tanszék, Budapest.

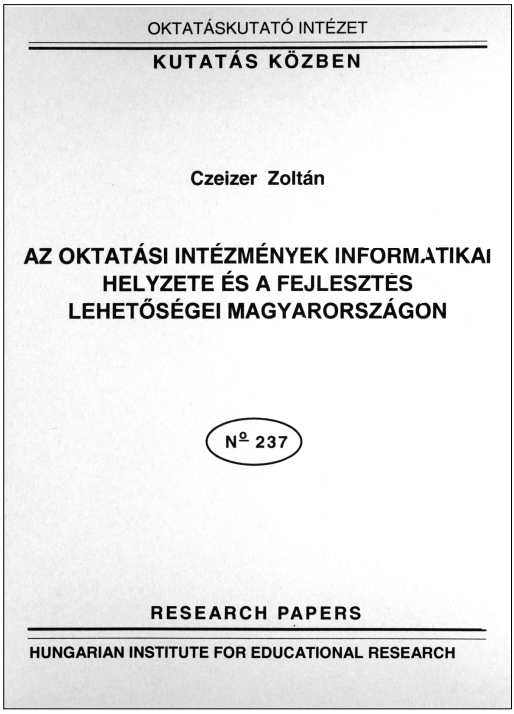

Az OKI könyveiből